

VZTEKLINA

v podstatě o vznik většího nebo menšího počtu populací dílčích z více méně jednotné populace výchozí, původní, jež představuje jakéhosi společného předka několika dnešních plemen. (Tato slova nelze pochopitelně chápat jako výraz bezprostřední návaznosti jednotlivých plemen na sebe.) Není přitom příliš rozhodující, kde došlo k sestupu bližších pasteveckých psů do nížin, zda už dříve, třeba v oblasti Kavkazu a jiných středoasijských horstev, nebo později, v Evropě. Odvolávají se na C. G. Anghio, autora práce Die ungarischen Hirtenhunde (Z. Hundeforsch., N. F., sv. 13, 1. Lipsko, 1938), který cituje E. Raitsitze (Magyar Kuzsáb, Budapest, 1929), E. Mohrová uvádí, že za vzájemně příbuzná plemena (formy) nutno pokládat kavkazského horského psa (patrně kavkazského ovčáka nebo lépe kavkazského pasteveckého psa), horského psa Tatarů, abruzzského pasteveckého psa, pyrenejského pasteveckého psa, pasteveckého psa z Kampánie (v Itálii) a pruského pasteveckého psa (čili pomohanského pasteveckého psa). I když nepřímě, přece jen svědčí tento názor o tom, že bílí evropské pastevečtí psi jsou příbuzní se psy dogovými, jejichž kořeny je třeba hledat v Asii, nejspíš v oblastech středoasijských horstev.

Minulost slovenského čuvače je úzce spjata s Valachy (původně byli nazýváni Laši, tj. ovčáci, potom Valaši, tj. ovčáci z hor), obyvateli Valašska, historického území na lihu dnešního Rumunska. Valaši, jako etnografická skupina českého národa z východní Moravy, pocházejí nejspíše z rumunských Karpat. Jejich předkové migrovali (putovali) k severu a od konce 15. do 17. století se usazovali v západní části Beskyd. Zakládali zde obce podle tzv. valašského práva (což je starověká a feudální forma dědičného nájmu pozemků, pronajímaných na delší dobu nebo i natrvalo, smíšená s právním zvykovým, založená na zeměpanských privilegích z 15. a 16. století a vrchnostenských listinách o dlouhodobém dědičném nájmu pozemků z 16.—17. století). Tito Valaši s sebou přiváděli psy užívané při pasení ovcí, neboť chov ovcí byl jejich nejdůležitějším zdrojem obživy. Jimi přivedené psy lze považovat za předky slovenského čuvače. Přesto, či právě proto, že předkové slovenského čuvače přišli z jižní Evropy, můžeme klidně čuvače pokládat za plemeno na Slovensku a severovýchodní Moravě původní, autochtonní. Právě zde totiž vznikla oddělená populace, jež dala, díky izolaci, po náležitě dlouhé době vzniknout samostatnému plemeni, odlišnému od předků i od jiných blízkých příbuzných forem. Tak tedy vznikl slovenský čuvač. Rovněž je možno za autochtonní plemeno považovat podhalašského pasteveckého psa a kůvase, prvního pro polský úsek Beskyd, druhého pro maďarskou nížinu. Důvodně lze předpokládat, že všechna tři plemena vznikla ze společných předků (z původní více méně jednotné populace) a diferencují se (i v současnosti) v důsledku přísné izolace (přesněji reproduktivní izolace). V chovu všech tří plemen tato skutečnost předpokládá, že mimořádný důraz bude kladen na znaky, které jsou pro plemeno typické, charakteristické. To platí i opačně — nositelé jakýchkoli netypických znaků, znaků vlastních jiným, příbuzným plemenům, musí být z chovu vyřazováni.

I. Stuchlý

V našem státě musí být očkováni proti vzteklině každý pes starší šesti měsíců. Za to, že bude naočkován a každoročně přeočkován, zodpovídá jeho majitel. O tomto ochranném očkování, které uskutečňuje veterinární lékař nebo technik jednoduchou podkožní injekcí předepsané dávky oslabeného viru vztekliny, je majitel vydán potvrzením, které se může stát dokumentem mimořádně důležitým v případě, že pes někoho poraní. Zvláště u psů loveckých a služebních, pracovních využívaných, při práci a výcviku v terénu, může častěji dojít jak k setkání s nakaženým zvířetem, tak i k poranění člověka. V žádném případě nelze brát prevenci proti vzteklině na lehkou váhu — v současné době se v přírodě lehce můžete setkat se situací, kdy by šlo o život nejen vašemu naočkovatému psovi, ale i lidem kolem něj.

Jak se bránit možnosti nakažení od divoce žijících zvířat dnes u nás vlní snad každé malé dítě. Každé divoké zvíře, které ztratilo plachost, dovoluje přiblížení člověka či k němu dokonce přijde samo, zvíře, které podstatně změnil své obvyklé chování, je nemocné. Nemusí být vždy nemocné zrovna vzteklinou, ale tato možnost je vysoce pravděpodobná. Takovému zvířeti je potřeba se vyhnout a v žádném případě se ho nedotýkat. Stejně tak se musíme zachovávat při nálezu zvířete uhynulého — nedotýkat se ho. Nález uhynulého nebo podezřelého se chovájícího zvířete je potřeba nahlásit odborným pracovníkům z okresní hygienicko-epidemiologické stanice, popřípadě pracovníkům okresního veterinárního zařízení. Ti zajistí odborně a bezpečně odstranění a vyšetření zvířete.

Domácím zvířetům je nutné v maximálně možné míře zamezit možnost styku s divokými zvířaty. Znamená to nejen vyloučení volného pobíhání psů, ale i zamezení toulání koček, které bývají častými přenašeči vztekliny z divoce žijících zvířat na domácí. Opatření při poranění člověka zvířetem jsou pro stále nebezpečí vztekliny důležitá a je v životním zájmu každého poraněného se jim nevyhýbat. Zvláště odsouzeně hodné je jejich nadržení při poranění dítěte.

V zásadě každé zranění způsobené zvířetem musí být ošetřeno a nahlášeno lékaři. Ten stanoví další postup, závislý na tom, zda je zjištěno zvíře, které zranění způsobilo, zda je očkováno a podrobil se stanoveným vyšetřením na vzteklinu. Důležitým faktorem v rozhodování je, zda se jedná o nebezpečnou situaci. V případě, že zranění způsobí zjištěný pes s platným očkováním proti vzteklině, veškerá opatření se zužují pouze na ošetření poranění a na veterinární prohlídky psa v třítydenní pozorovací době.

Při poranění zvířetem, které je nakažené vzteklinou, zvířetem, které se nepodařilo zjišťovat, a za nepřítomnosti nakažové situace, přistupují lékaři k opatřením pro zachránu života ohroženého člověka. Nejdůležitější ochranou je protylaktické očkování. Je možno očkovat vakcínami, vyvíjenými vlastní obrannou schopností organismu. První z použitelných vakcín náleží a používal od roku 1885 Louis Pasteur. U nás se donedávna používala Hemptova vakcína obsahující inaktivovaný virus, pomnožený na ovčích mozcích. Protože se po očkování člověka vyskytovaly nervové komplikace, používá se od roku 1976 nová vakcína, připravovaná na buňkách ledvin syřských křečků. Základní očkování tvoří série podkožních injekcí, na ni navazuje

přeočkování po 10, 20 a 90 dnech. Od roku 1967 je očkování ohrožených lidí soustředěno na vybraná infekční oddělení nemocnic, do takzvaných antirabických (protivzteklinových) center, kde jsou očkováni po celou dobu vakinace hospitalizováni pod dohledem specialistů.

K vyšetření a prokázání nákazy u zvířat se používá více metod. Při pitvě je to mikroskopicky náleze nehnisavých zánettých změn v šedé hmotě mozku, náleze tzv. Negriho tělísek v typických místech mozku a přímý průkaz viru pomocí imunofluorescenčního testu. Průkazné je pokusné očkování laboratorních zvířat. Bílé myši potvrdí nákazu úhynem za typických příznaků za 7—26 dní po naočkování emulzí z mozku podezřelého zvířete. Tato vyšetření provádí specializované pracoviště Státního veterinárního ústavu ve Vraclavě nad Nisou.

Každý, kdo se pár let zabývá chovem, výcvikem, ošetřováním nebo léčením psů, může na svém těle přepočítat živíčky po drobných poraněních, které se přes veškerou opatrnost občas přihodí. Nevídat si těchto škrábaců není hrdinství, ale hazard. Každá rána musí být ošetřena minimálně důkladnou dezinfekcí. Není pravděpodobné, že by se kynologové naučili bítat na středisko s každou odřávkou. Je ovšem nanejvýš nutné při každém poranění kůže zjistit majitele psa, zkontrolovat očkování psa proti vzteklině a po tři týdny psa sledovat, zda se u něho neprojeví příznaky onemocnění. S každou hlubší ranou, s každým poraněním v oblasti a na hlavě či krku, a samozřejmě s každým poraněním dítěte, zamíříme bez váhání pro odbornou lékařskou pomoc, bez ohledu na problémy s následujícími opatřeními, které čekají především majitele psa. V zájmu majitele psa je ovšem především zajistit psa tak, aby k žádnému zranění člověka nemohlo dojít.

Dnes už si se vzteklinou dokážeme poradit. V naší společnosti a vyspělé zdravotnickou péči a výborně zorganizovanou veterinární službou každý z nás může zabezpečit sebe, své nejbližší, ale i svá zvířata proti této nebezpečně nakažlivé nemoci, pokud využije všechny dostupné znalosti o vzteklině a úkazně se podřídí nutným opatřením.

MVDr. Zdeňka Dvořáková

VZTEKLINA V EVROPĚ V ROCE 1984

Referenční centrum pro sledování výskytu vztekliny v Evropě, sídlící v Tübingenu (NSR), sdělilo nadávno, že v evropských zemích včetně Turecka došlo v roce 1984 opět počet případů onemocnění vzteklinou v zvířat opřít roku 1983, a to o 5,5%. Celkem bylo zaznamenáno 23 617 zvířat postižených vzteklinou, a to v 15 evropských státech. Bez Turecka, jehož značná část leží v Asii a kde jsou podmínky a okolnosti přece jen jiné než v ostatní Evropě, to bylo 22 157 případů zaznamenaných u domácích a volně žijících zvířat. Výskyt v jednotlivých zemích Evropy je nerovnoměrný. Nerovnoměrnost primár v počtu zjištěných případů drží Spolková republika Německo (32% všech případů). Následuje Francie (13%), ČSSR (11%),